

ความหมายของประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (๒๕๕๒: ๕๖๓) ได้ให้ความหมายของคำว่าประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมแบบแผน

เสถียรโกเศศ (๒๕๐๐: ๑) ประเพณี คือ ความประพฤติที่หมู่ชนหมู่หนึ่งถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมานานจนเป็นพิมพ์เดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประพฤตินอกแบบก็เป็นการผิดประเพณี

ดังนั้น ประเพณี หมายถึง การกระทำกิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเพณีเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามความคิดความเชื่อปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม

รูปแบบของประเพณี

ประเพณีอาจแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. จารีตประเพณี (Mores) คือ ประเพณีที่ต้องประพฤติเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม
๒. ขนบประเพณี (institution) คือ ประเพณีที่วางเป็นระเบียบไว้ จะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม
๓. ธรรมเนียมประเพณี (Convention) คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมตามสามัญชน ไม่ถือเอาผิดเอาถูก ไม่มีการลงโทษ ปรับไหมเหมือนจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบเคร่งครัดเหมือนขนบประเพณี

ประเภทของประเพณีไทย

ประเพณีไทยแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท อาศัยเกณฑ์ที่ว่า เป็นเรื่องของครอบครัว หรือส่วนรวม เป็นเรื่องของท้องถิ่นหรือของชาติ ดังนี้

1. ประเพณีครอบครัวหรือประเพณีส่วนบุคคล
2. ประเพณีส่วนรวม
3. ประเพณีท้องถิ่น
4. รัฐพิธี และราชพิธี

ความหมายของพิธีกรรม

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ (๒๕๓๙: ๕) พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติสืบทอดกันมาในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของบุคคล หรือกลุ่มคนในชุมชน โดยอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนานจากรุ่นบุคคลรุ่นหนึ่งสืบทอดไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

สุเมธ เมธาวิทยกุล (๒๕๓๕: ๑) พิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิต

ดังนั้น พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมากลายเป็นพิธีกรรม

ลักษณะสำคัญของพิธีกรรม

๑. เป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นจริง เช่น การกราบ การไหว้ การคำนับ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความรู้สึกของผู้กระทำว่ามีความเคารพนับถือ นอบน้อม ยำเกรง
๒. เน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ คือจุดมุ่งหมายใหญ่ ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ สาเหตุที่ทำให้เพราะเกิดความเชื่อในอำนาจ

โครงสร้างของพิธีกรรม

พิธีกรรมแยกย่อยได้ ๓ ประเภท คือ

๑. พิธีกรรมตามปฏิทิน
๒. พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต
๓. พิธีกรรมพิเศษ

พิธีกรรมตามปฏิทิน (Chronological) เป็นพิธีกรรมที่กลุ่มคนในสังคมปฏิบัติเป็นประจำ เมื่อถึงเวลาที่เคยทำมาในปีก่อนๆ หมุนเวียนครบรอบใน ๑ ปี ในแต่ละเดือนก็จะมีกำหนดไว้เป็นวันๆไป เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น

พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต หรือพิธีกรรมตามวงจรของชีวิต (Ritual of the Life Cycle)

เมื่อชีวิตของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะเปลี่ยนช่วงของสถานภาพหนึ่งไปเป็นสถานภาพใหม่ เช่น เปลี่ยนวัย เปลี่ยนสถานภาพทางสังคม เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ก็จะมีพิธีเกิดขึ้นตามความเชื่อ

พิธีกรรมพิเศษ

เป็นพิธีกรรมที่นอกเหนือจากพิธีตามเทศกาลและพิธีกรรมตามวงจรชีวิต เป็นพิธีกรรมที่ไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน แต่เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น หรือเมื่อมีโอกาส เมื่อมีเหตุการณ์วิกฤตเกิดขึ้น

ความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรม

๑. เป็นสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นสาระสำคัญของชีวิต
๒. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
๓. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน
๔. เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม
๕. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน